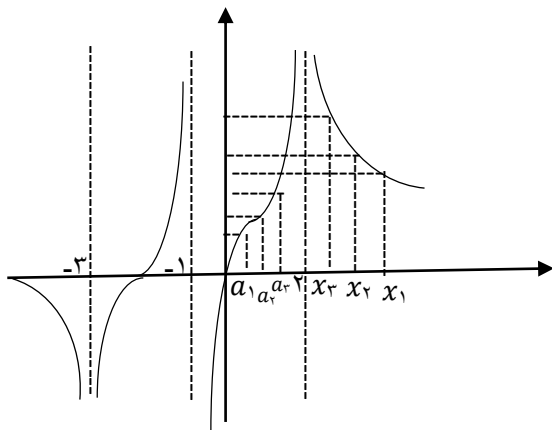

بخش ششم
حد بی نهایت

به نمودارهای زیر دقت کنید

$y = f(x)$

الف

نکته: همیشه حرکت x به مرکز بررسی حرکت روی محور y

$x \rightarrow 2^+$ از سمت راست ۲ روی محور x

به ۲ نزدیک می شویم تا فاصله آنها به سمت صفر میل کند.

هرچه به ۲ نزدیک تر شویم مقدار y بیشتر می شود

و از هر عدد دلخواهی بیشتر می شود

① $\lim_{x \rightarrow 2^+} f(x) = +\infty$ یعنی

$x \rightarrow 2^-$ اگر از سمت چپ به ۲ نزدیک شویم

مقدار y هرچه بخواهیم بزرگ می شود

② $\lim_{x \rightarrow 2^-} f(x) = +\infty$

یا می توانیم بگوییم $\lim_{x \rightarrow 2} f(x) = +\infty$

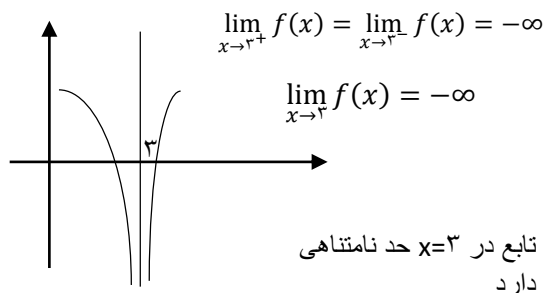
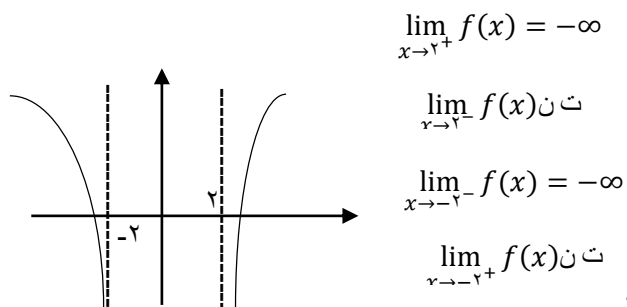
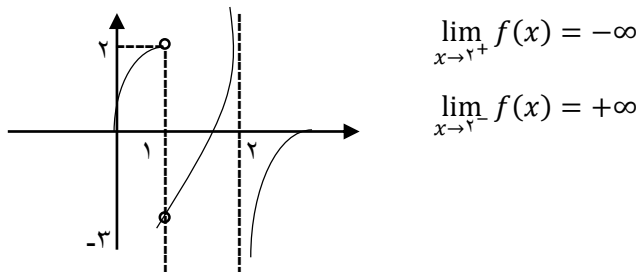
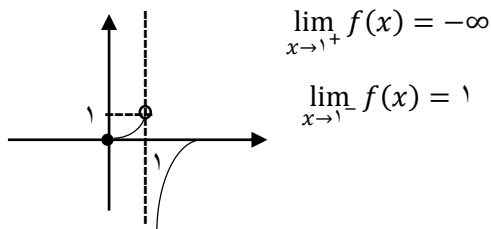
به صورت مشابه:

$\lim_{x \rightarrow -1^+} f(x) = -\infty$

$\lim_{x \rightarrow -1^-} f(x) = +\infty$

$\lim_{x \rightarrow -3^+} f(x) = \lim_{x \rightarrow -3^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow -3} f(x) = -\infty$

مثال: با توجه به نمودارهای زیر حد تابع را در نقاط مشخص شده بدست آورید.

عملیات روی بی نهایت :

$$+\infty + \infty = +\infty$$

$$-\infty - \infty = -\infty$$

$$l + \infty = +\infty$$

$$l - \infty = -\infty$$

$$l > \cdot \quad l \times (+\infty) = +\infty$$

$$l \times (-\infty) = -\infty$$

$$l < \cdot \quad l \times (+\infty) = -\infty$$

$$l \times (-\infty) = +\infty$$

$$(+\infty) \times (+\infty) = +\infty$$

$$(-\infty) \times (-\infty) = +\infty$$

$$\infty^n = \infty, n > \cdot$$

$$(+\infty) \times (-\infty) = -\infty$$

$$\infty^{\frac{1}{2}} = \sqrt{\infty} = \infty \quad \text{مثال}$$

$$\frac{l}{\pm\infty} = \cdot \quad \boxed{a > 1 \quad a^{+\infty} = +\infty}$$

$$\boxed{\cdot < a < 1 \quad a^{+\infty} = \cdot}$$

$$\left\{ \begin{array}{l} \infty - \infty \\ \frac{\infty}{\infty} \\ \cdot \times \infty \end{array} \right. \quad \text{مبهم}$$

$$\lim_{x \rightarrow a} \frac{f(x)}{g(x)} = \frac{+}{-} \quad \text{یا} \quad \lim_{x \rightarrow a} g(x) = \cdot \quad \text{و} \quad \lim_{x \rightarrow a} f(x) = L \quad \text{اگر} \quad \lim_{x \rightarrow a} \frac{f(x)}{g(x)}$$

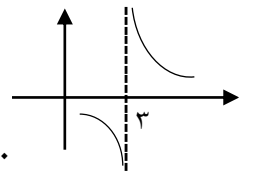
در توابع به صورت

برای تشخیص علامت ابتدا عدد گذاری و علامت صورت مشخص می شود علامت مخرج را با توجه به مفهوم حد بادقت مشخص می کنیم و از ضرب علامت ها ، علامت ∞ مشخص می شود.

مثال : $\lim_{x \rightarrow 3} \frac{-3}{3-x}$ را مشخص و نمودار آن را در همسایگی ۳ رسم کنید.

$$\lim_{x \rightarrow 3^+} \frac{-3}{3-x} = \frac{-3}{\cdot -} = +\infty \quad \boxed{x \rightarrow 3^+ \Rightarrow x > 3 \rightarrow 3-x < \cdot}$$

$$\lim_{x \rightarrow 3^-} \frac{-3}{3-x} = \lim_{x \rightarrow 3^-} \frac{-3}{\cdot +} = \infty \quad x \rightarrow 3^- \quad x < 3 \rightarrow 3-x > \cdot$$

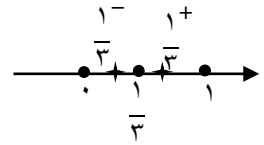

مثال: $\lim_{x \rightarrow \frac{1}{3}} \frac{[x]-1}{|3x-1|}$ را بدست آورید و نمودار آن را در همسایگی $\frac{1}{3}$ رسم کنید.

$$\lim_{x \rightarrow \frac{1}{3}^+} \frac{[x]-1}{|3x-1|} = \lim_{x \rightarrow \frac{1}{3}^+} \frac{-1}{|3x-1|}$$

$$= \frac{-1}{.^+} = -\infty$$

$$\left[\frac{1}{3}^+ \right] = 0$$

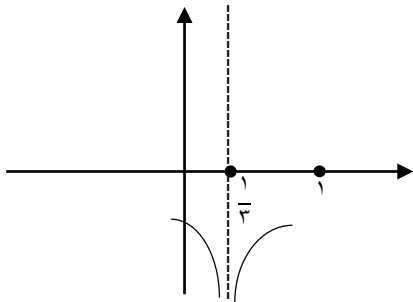
نکته اگر داخل جزء صحیح عدد صحیح نباشد حد چپ و حد راست با هم برابر است.

$$\left[\frac{1}{3}^+ \right] = \left[\frac{1}{3}^- \right] = 0$$

$$\lim_{x \rightarrow \frac{1}{3}^-} \frac{[x]-1}{|3x-1|} = \lim_{x \rightarrow \frac{1}{3}^-} \frac{-1}{|3x-1|} = \frac{-1}{.^+} = -\infty$$

$$\left[\frac{1}{3}^- \right] = 0$$

$$\lim_{x \rightarrow \frac{1}{3}} |3x-1| = |.^-| = .^+$$

مثال: $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{3x + \cos x}{\sin x}$ را بدست آورید.

$$\lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{3x + \cos x}{\sin x} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{1}{.^+} = +\infty$$

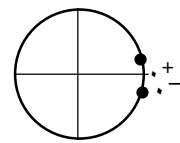
$$\lim_{x \rightarrow 0^-} \frac{3x + \cos x}{\sin x} = \lim_{x \rightarrow 0^-} \frac{1}{.^-} = -\infty$$

0^- در ناحیه چهارم

$$\sin x < 0$$

0^+ در ناحیه اول

$$\sin x > 0$$

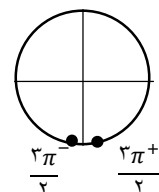

$$\lim_{x \rightarrow \frac{3\pi}{4}^+} \operatorname{tg} 2x = \lim_{x \rightarrow \frac{3\pi}{4}^+} \frac{\sin 2x}{\cos 2x}$$

مثال: $\lim_{x \rightarrow \frac{3\pi}{4}^+} \operatorname{tg} 2x$ را بدست آورید

$$\lim_{x \rightarrow \frac{3\pi}{4}^+} \frac{\sin 2x}{\cos 2x} = \lim_{x \rightarrow \frac{3\pi}{4}^+} \frac{\sin 2\left(\frac{3\pi}{4}\right)}{\cos 2\left(\frac{3\pi}{4}\right)} = \frac{-1}{.^+} = -\infty$$

$$\frac{3\pi}{4} \times 2 = \frac{3\pi}{2}$$

در ربع چهارم و $\cos 2x$ مثبت

مثال: در مورد تابع $f(x) = \frac{x^2-1}{x+|x|}$ کدام بیان درست است؟ سراسری ۹۸ تجربی

$$\lim_{x \rightarrow 0^+} f(x) = +\infty \quad (۳)$$

$$\lim_{x \rightarrow 0^-} f(x) = -\infty \quad (۲)$$

$$\lim_{x \rightarrow 0^-} f(x) = +\infty \quad (۱)$$

$$\lim_{x \rightarrow 0^+} f(x) = -\infty \quad (۴)$$

اگر $x \rightarrow 0^-$ در نتیجه $x < 0$ و $|x| = -x$ مخرج کسر صفر می شود و تابع تعریف نشده است یعنی گزینه ۱ و ۲ رد می شود.

$$\lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{x^2-1}{x+|x|} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{x^2-1}{x+x} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{x^2-1}{2x} = \frac{-1}{0^+} = -\infty$$

گزینه ۴

مثال: اگر $\lim_{x \rightarrow 2} \frac{2x-5}{x^2+ax+b} = -\infty$ باشد $a+b$ کدام است؟ سراسری ۹۸

۲ (۴)

۱ (۳)

۰ (۲)

-۱ (۱)

$$h(x) = x^2 + ax + b$$

$$-\frac{a}{2} = 2 \rightarrow a = -4$$

$$h(2) = 4 + 2a + b = 0$$

$$4 - 8 + b = 0 \Rightarrow b = 4$$

$$a + b = 0$$

گزینه ۲

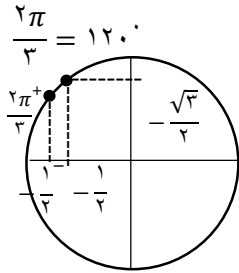
مثال : در مورد تابع $f(x) = \frac{\sin x}{1 + 2\cos x}$ کدام بیان درست است ؟ سراسری ۹۸ خارج تجربی

$$\lim_{x \rightarrow \frac{2\pi}{3}^+} f(x) = +\infty \quad (۲)$$

$$\lim_{x \rightarrow \frac{2\pi}{3}^+} f(x) = -\infty \quad (۱)$$

$$\lim_{x \rightarrow \frac{2\pi}{3}^-} f(x) = +\infty \quad (۴)$$

$$\lim_{x \rightarrow \frac{2\pi}{3}^-} f(x) = -\infty \quad (۳)$$

اگر در زاویه مکمل باشند $\frac{\pi}{3} + \frac{2\pi}{3} = \pi \Rightarrow \sin \frac{\pi}{3} = \sin \frac{2\pi}{3} = \frac{\sqrt{3}}{2}$ سینوس آنها برابر است

$$x \rightarrow \frac{2\pi}{3}^+ \Rightarrow \cos x \rightarrow -\frac{1}{2}^- \Rightarrow \cos x < -\frac{1}{2} \rightarrow 2\cos x < -1 \Rightarrow 2\cos x + 1 < 0$$

$$\lim_{x \rightarrow \frac{2\pi}{3}^+} \frac{\sin x}{1 + 2\cos x} = \frac{\frac{\sqrt{3}}{2}}{0^-} = -\infty$$

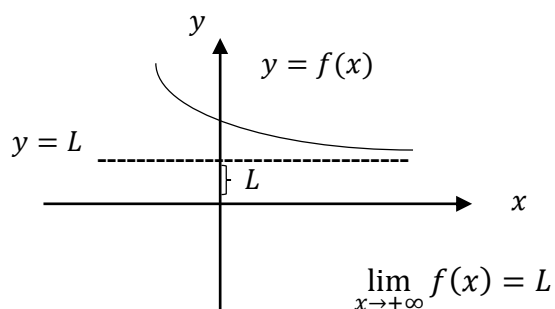
خلاصه ای از حد بی نهایت

اگر X به اندازه کافی به a نزدیک شود $f(x)$ هر اندازه بخواهیم بزرگ شود $\lim_{x \rightarrow a^-} f(x) = -\infty$ یا اگر X از مقدار کمتر از a به a نزدیک شود و $f(x)$ از هر عدد دلخواه کوچکتر شود آنگاه $\lim_{x \rightarrow a^-} f(x) = -\infty$ و بقیه حالتها را نیز می توانیم تعریف کنیم.
در توابع کسری معمولاً اگر صورت کسر به عدد مثبت یا منفی نزدیک شود و مخرج به سمت صفر نزدیک شود در این صورت $f(x)$ به سمت $+\infty$ یا $-\infty$ میل می کند.

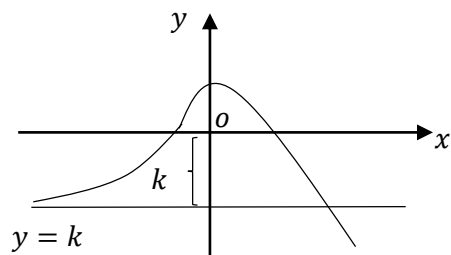
حد در بینهایت

اگر X از هر عدد دلخواهی بزرگتر باشد در این صورت $x \rightarrow +\infty$ اگر X از هر عدد دلخواهی کوچکتر باشد در این صورت $x \rightarrow -\infty$

$\lim_{x \rightarrow +\infty} f(x) = L$ یعنی اگر x از هر عدد دلخواهی بزرگتر باشد. (به اندازه کافی بزرگ باشد) در نتیجه $f(x)$ هر اندازه بخواهیم به L نزدیک می شود.

$\lim_{x \rightarrow -\infty} f(x) = k$ یعنی x از هر عدد دلخواهی کوچکتر و $f(x)$ به k نزدیک می شود مانند نمودار زیر

دقت کنید در این حالت k عددی منفی است

روشهای محاسبه حد در بی نهایت در چند جمله ای ها از توان کوچکتر و اعداد صرفنظر می کنیم.

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} 2x - x^2 = \lim_{x \rightarrow +\infty} -x^2 = -(\infty)^2 = -\infty$$

$$\lim_{x \rightarrow -\infty} x^2 + 8x + 1 = (-\infty)^2 = -\infty$$

در توابع کسری که صورت و مخرج آن چند جمله ای باشند می توانیم در صورت و مخرج از توانهای کوچکتر و اعداد صرفنظر کنیم.

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{2x - x^2}{2 + x + 2x^2} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{-x^2}{2x^2} = -\frac{1}{2}$$

مثال :

$$\lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{x^2 + x}{2x + 1} = \lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{x^2}{2x} = \lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{1}{2} x = +\infty$$

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{3x + 1}{x^2 + 4x + 1} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{3x}{x^2} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{3}{x} = 0$$

با توجه به مثال بالا اگر $x \rightarrow \pm\infty$ در توابع گویا اگر درجه مخرج و صورت برابر باشند جواب حدنسبت ضرایب در جمله با توان بزرگتر است.

اگر درجه مخرج بیشتر باشد حد کسر صفر است

اگر درجه صورت بیشتر باشد حد کسر $+\infty$ یا $-\infty$ می شود.

مثال: اگر $\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{(2a-1)x^2 + 3x^2 - 1}{(4a+1)x^2 + x + 1} = b$ باشد مقدار $a + b$ کدام است؟

۱(۱) $\frac{3}{2}$ (۲) $\frac{3}{2}$ (۳) ۲ (۴) $\frac{5}{2}$

اگر درجه صورت بیشتر از مخرج باشد حد کسر ∞ می شود و نمی تواند عدد معین b باشد بنابراین

$$2a - 1 = 0 \Rightarrow a = \frac{1}{2}$$

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{3x^2 - 1}{3x^2 + x + 1} = \lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{3x^2}{3x^2} = 1 = b \qquad a + b = \frac{3}{2}$$

مثال: $\lim_{x \rightarrow \infty} \left(\frac{x^2 + 3x + 1}{x + 2} - ax - b \right) = 0$: آنگاه $a + b$ کدام است؟

۱(۱) ۲ (۲) ۳ (۳) ۴ (۴)

$$\lim_{x \rightarrow \infty} \left(\frac{x^2 + 3x + 1}{x + 2} - \frac{ax + b}{1} \right) = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x^2 + 3x + 1 - (x + 2)(ax + b)}{x + 2}$$

$$\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x^2 + 3x + 1 - (ax^2 + bx + 2ax + 2b)}{x + 2}$$

$$\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x^2(1 - a) + x(3 - b - 2a) + 1 - 2b}{x + 2} = 0$$

چون حد کسر صفر است درجه صورت باید کمتر از مخرج باشد

$$1 - a = 0 \Rightarrow a = 1$$

$$3 - b - 2a = 0 \rightarrow 3 - b - 2 = 0 \Rightarrow b = 1$$

$$a + b = 2 \quad \text{گزینه ۲}$$

چند هم ارزی

$$x \rightarrow \pm\infty \qquad ax^n + bx^{n-1} + cx^{n-2} + \dots = ax^n$$

از توانهای کوچکتر و اعداد و توابع کراندار مانند sin و cos صرف نظر می کنیم.

$$\sqrt{ax^2 + bx + c} \approx \sqrt{a} \left| x + \frac{b}{2a} \right|$$

$$x \rightarrow \pm\infty$$

$$\sqrt[n]{ax^n + bx^{n-1} + cx + d} \approx \sqrt[n]{a} \left(x + \frac{b}{na} \right)$$

$$x \rightarrow \pm\infty$$

$$[x] \approx x$$

$$x \rightarrow \pm\infty$$

نکته: از این هم ارزی ها وقتی استفاده می کنیم که هم ارزی قبلی جواب را به صفر تبدیل کند

مثال $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{x^r + (x-1)^r + (x-2)^r + \dots + (x-10)^r}{(2x-1)(11x^r-x)}$ کدام است ؟

- ۱ (۱) $\frac{1}{2}$ (۲) $\frac{2}{3}$ (۳)   ۰ (۴)

الف) درجه صورت و مخرج مساوی است

ب) در هر پرانتز از عدد و توان کوچکتر صرفنظر می کنیم.

$$\lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{\overbrace{x^r + x^r + \dots + x^r}^{11}}{(2x)(11x^r)} = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{11x^r}{22x^r} = \frac{1}{2}$$

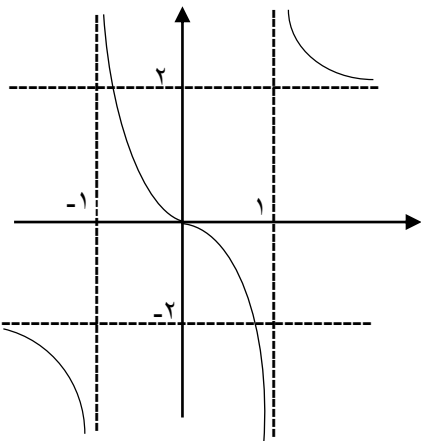
مثال: $\lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{x^2 \left[\frac{1}{x} \right] + 2x}{\sqrt{x^6 + 2x + 5}}$ کدام است ؟

- ۱ (۱)   ۰ (۲)   ۲ (۳) $-\infty$ (۴)

چون $x \rightarrow -\infty$ در نتیجه $\frac{1}{x} \rightarrow 0^-$ و جزء صحیح $[0^-]$ برابر ۰ است.

$$\lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{-x^r + 2x}{\sqrt{x^6 + 2x + 5}} = \lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{-x^r}{|x^r|} = \lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{-x^r}{-x^r} = 1$$

از توان های کوچکتر و اعداد صرفنظر می کنیم

نمودار تابع f شکل مقابل است $\lim_{x \rightarrow 1^-} (f \circ f)(x)$ کدام است ؟

- ۱ (+∞)   ۲ (-∞)   ۳ (۲)   ۴ (-۲)

$$\lim_{x \rightarrow 1^-} f(x) = -\infty$$

$$\lim_{x \rightarrow 1^-} ff(x) = f(-\infty) = -2$$

مثال: اگر $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{|x^2-4|}{ax^2-x+2} = -1$ آنگاه حد راست این عبارت در نقطه $x=-2$ کدام است؟

$$\frac{4}{3}(4) \quad \frac{2}{3}(3) \quad -\frac{2}{3}(2) \quad -\frac{4}{3}(1)$$

$$\lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{|x^2-4|}{ax^2-x+2} = -1$$

$$x \rightarrow \pm\infty \Rightarrow x^2 - 4 > 0 \quad |x^2 - 4| = x^2 - 4$$

$$\xrightarrow{-2^+}$$

$$\lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{x^2 - 4}{ax^2 - x + 2} = \frac{1}{a} = -1 \Rightarrow a = -1$$

$$x \rightarrow -2^+ \Rightarrow -2 < x < -1$$

$$\Rightarrow 1 < x^2 < \varepsilon \Rightarrow x^2 - \varepsilon < 0$$

$$\Rightarrow |x^2 - \varepsilon| = -x^2 + \varepsilon$$

$$\lim_{x \rightarrow -2^+} \frac{|x^2 - 4|}{ax^2 - x + 2} =$$

$$\lim_{x \rightarrow -2^+} \frac{-x^2 + 4}{-x^2 - x + 2} \xrightarrow{\text{هویتال}} \lim_{x \rightarrow -2^+} \frac{-2x}{-2x - 1} = \frac{4}{3} \quad \text{گزینه ۴}$$

مثال $\lim_{x \rightarrow 0^+} \sqrt{\frac{1}{x} + \sqrt{\frac{1}{x}}} - \sqrt{\frac{1}{x} - \sqrt{\frac{1}{x}}}$ کدام است؟

$$\infty(4) \quad 1(3) \quad 0(2) \quad \frac{1}{2}(1)$$

برای ساده تر کردن مسئله از تغییر متغیر استفاده می کنیم.

$$\frac{1}{x} = t \quad \rightarrow \frac{1}{0^+} = +\infty \Rightarrow t \rightarrow +\infty$$

$$\lim_{t \rightarrow +\infty} \frac{\sqrt{t+\sqrt{t}} - \sqrt{t-\sqrt{t}}}{1} \times \frac{\sqrt{t+\sqrt{t}} + \sqrt{t-\sqrt{t}}}{\sqrt{t+\sqrt{t}} + \sqrt{t-\sqrt{t}}} = \lim_{t \rightarrow +\infty} \frac{t + \sqrt{t} - t + \sqrt{t}}{\sqrt{t+\sqrt{t}} + \sqrt{t-\sqrt{t}}} = \lim_{t \rightarrow +\infty} \frac{2\sqrt{t}}{2\sqrt{t}} = 1$$

مثال $\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{3^x + 4^{x+1}}{3^{x+5} + 4^{x-1} + 1}$ کدام است ؟

۱ (۱) $\frac{1}{243} (۲)$ ۱۶ (۳) ۰ (۴)

نکته اگر $x \rightarrow +\infty$ در توابع نمایی از پایه های کوچکتر و عدد در مقابل ∞ صرف نظر می کنیم.

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} \frac{4^{x+1}}{4^{x-1}} = 4^{x+1-x+1} = 4^2 = 16$$

مثال $\lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{3^{x-1} + 2^{2x}}{5^x + 4^x + 3^x}$ کدام است ؟

نکته اگر $x \rightarrow -\infty$ در توابع نمایی از پایه های بزرگتر صرف نظر می کنیم

نکته اگر $a > 1 \Rightarrow a^{-\infty} = 0$ و $0 < a < 1 \Rightarrow a^{-\infty} = \infty$

$$\lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{3^{x-1} + 2^{2x}}{5^x + 4^x + 3^x} = \lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{3^{x-1} + 4^x}{5^x + 4^x + 3^x} = \lim_{x \rightarrow -\infty} \frac{3^{x-1}}{3^x} = \lim_{x \rightarrow -\infty} 3^{x-1-x} = 3^{-1} = \frac{1}{3}$$

مثال: اگر $\lim_{x \rightarrow -\infty} ax + b + \sqrt{x^2 - 4x} = 4$ باشد $a + b$ کدام است ؟

۲ (۱) ۳ (۲) ۰ (۳) ۱ (۴)

$$\sqrt{x^2 - 4x} \approx \sqrt{1} \left| x + \frac{-4}{2} \right| = |x - 2|$$

یاد آوری

$$x \rightarrow \pm\infty$$

$$\sqrt{ax^2 + bx + c} \approx \sqrt{a} \left| x + \frac{b}{2a} \right|$$

$$\lim_{x \rightarrow -\infty} ax + b + |x - 2| = \lim_{x \rightarrow -\infty} x(a - 1) + b + 2 = 4 \Rightarrow a = 1 \quad b = 2 \quad a + b = 3$$

مثال $f(x) = 2x + \sqrt{4x^2 + x}$ باشد $\lim_{x \rightarrow -\infty} f(x)$ کدام است؟

(۱) -۱   (۲) $\frac{1}{2}$ (۳) $-\frac{1}{4}$ (۴) ۰

$$\lim_{x \rightarrow -\infty} 2x + \sqrt{4x^2 + x} = \lim_{x \rightarrow -\infty} 2x + \sqrt{4 \left| x + \frac{1}{4 \times 2} \right|} = \lim_{x \rightarrow -\infty} 2x - 2x - \frac{1}{4} = -\frac{1}{4} \quad \text{گزینه ۳}$$